

Пензева Катерина Миколаївна,
старший викладач кафедри
криміналістики та судової експертології
Харківського національного університету
внутрішніх справ
Юхно Олександр Олександрович,
професор кафедри криміналістики та
судової експертології Харківського
національного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ Й ВИКОРИСТАННЯ ПОНЯТТЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

При удосконаленні теоретичних доктринальних засад тактики та методики криміналістики поняття криміналістичної характеристики, застосування і використання термінів щодо розкриття і розслідування кримінальних правопорушень є сталим, одночас при цьому досить рідко вживається термін «виявлення». При цьому, у теорії криміналістики досить рідко використовується і не завжди виокремлюються особливості «викриття» (іноді визначаючи та змішуючи із розкриттям) латентних кримінальних правопорушень, тактика і методика яких має свою специфіку. Вказану прогалину, на нашу думку, слід зкорегувати і виокремлювати в теорії криміналістики, оскільки така *суттєва* різниця існує, зокрема у правозастосовній діяльності. Не зважаючи на те, що термін «розкриття» використовується і досліджується в науці оперативно-розшукової діяльності, він також широко використовується й у теорії криміналістики. Якщо процес розкриття і розслідування кримінального правопорушення здійснюється вже по факту його вчинення і при отриманні правоохоронним органом або органом влади заяви або повідомлення про злочин і діє за принципом «від кримінального правопорушення до підозрюваного», то *виявлення* (латентного) кримінального правопорушення здійснюється навпаки «від пошуку підозрюваного до кримінального

правопорушення», засоби реалізації чого мають свої особливості та специфіку у тактиці криміналістики і ОРД. У криміналістичній тактиці з метою розкриття (але про виявлення при цьому не наголошується і невиокремлюється) застосовується планування і проведення системи тактичних прийомів – тактичних і оперативно-розшукових комбінацій чи тактичних і оперативно-розшукових операцій [1, с. 555-570]. При *виявленні* латентних злочинів, наприклад виявлення фактів щодо незаконного обігу наркотиків і зброї, при вимаганні, «окремих видів хабарництва», торгівлі людьми і органами людини та деяких інших, підозрюваного слід ще встановити, виявити злочинні наміри і затримати на «гарячому», форми і методи чого і в деякій мірі системно не виокремлюється, не синхронізується та не уточнюється в теорії криміналістики. Тому, на нашу думку, вказану прогалину слід усунути, розширивши і виокремлюючи при викладанні теорії «Криміналістики» та у наукових дослідженнях в цьому напрямі. В указаній перспективі дослідження слід використовувати міжгалузеві зв'язки, зокрема засади криминології, яка вказаний процес виявлення злочинної діяльності на стадії підготовки, замаху і першопочаткових етапах вчинення йменується запобіганням. Таку паралель можна виокремити й щодо визначення і використання криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень. Підтримуючи нашу позицію, у своєму дослідженні щодо сучасного воєнного стану, Г.Є. Бершов зазначив, що у сучасних умовах криминологічна характеристика військових злочинів дозволяє простежити закономірності в їх детермінантах, що зі свого боку дає можливість обрати оптимальні шляхи запобігання ним. Особливості криминологічної характеристики безпосередньо впливають на структуру та зміст *криміналістичної характеристики* військових кримінальних правопорушень. У свою чергу криміналістична характеристика військових злочинів відіграє важливу роль як в окремій криміналістичній методиці, так і в слідчій діяльності, адже дозволяє виокремити важливі ознаки вказаних протиправних діянь, які варто врахувати під час їх досудового розслідування. На його думку, при формуванні криміналістичної характеристики *військових злочинів*, слід враховувати, що сфера суспільних відносин, пов'язаних із проходженням військової служби є міжгалузєвою, оскільки водночас регулюється нормами різних галузей права. При цьому він наголошує, що криміналістична характеристика *військових*

злочинів є своєрідним поєднанням наукового і методичного забезпечення слідчої діяльності, ціллю якого є одночасне підвищення результативності як наукових досліджень, так і передового досвіду з організації та здійснення досудового розслідування названих кримінальних правопорушень. Під криміналістичною характеристикою *військових злочинів* він пропонує розуміти систему відомостей про типові елементи механізму вчинення вказаних кримінальних правопорушень та притаманні їм взаємозв'язки, що дозволяють визначити оптимальні напрями розслідування задля вирішення ситуативно зумовлених тактичних завдань і завдань кримінального провадження в цілому [2, с. 13-14]. Підтримуючи його наукову позицію наголошуємо, що вказані даним вченим міжгалузеві підходи до формулювання криміналістичної характеристики *військових злочинів* можуть бути використанні й у дослідженнях та правовій кваліфікації інших окремих видів злочинів, зокрема : *військових і воєнних злочинів*, торгівлею людьми та їх органами, незаконному обігу наркотиків і зброї, боєприпасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, фактів вимагання, «хабарництва» та ін. За визначенням представників Харківської школи криміналістики, ефективність і результативність профілактики окремих видів злочинів можлива лише за умови комплексного використання техніко-криміналістичних засобів і методів профілактичної діяльності. При цьому успішне виконання завдань профілактики злочинної діяльності значною мірою залежить від науково-обґрунтованих розробок спеціальних засобів виявлення і попередження злочинів, серед яких особливе місце належить техніко-криміналістичним засобам і методам профілактики кримінальних правопорушень [3, с. 137], що ми підтримуємо. Втім, названі проблемні питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню, або науковому вивченню. Пропонуємо учасникам науково-практичної конференції прийняти участь у обговоренні піднятих питань та наданих пропозицій.

Список використаних джерел

1. Криміналістика : підручник / В. М. Шевчук, В. А. Журавель, В. Ю. Шепітько та ін.; за ред. В. М. Шевчука. Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2024. 1008 с.
2. Бершов Г.Є Теоретико-правові та праксиологічні основи використання спеціальних знань при розслідуванні військових злочинів : автореф. дис. ... док-ра юрид. наук.

Спеціальність 12.00.09. Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків. 2024. 39 с.

3. Шепітько В.Ю. Вступ до навчального курсу «Криміналістика»: лекція. Київ : Ін Юре, 2016. 192 с.

Пиріг Ігор Володимирович,
професор кафедри криміналістики та
домедичної підготовки Дніпровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОЖЕЖІ ПІСЛЯ ВЛУЧАННЯ БОЄПРИПАСІВ У ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Огляд місця події належить до числа невідкладних початкових, а за ступенем інформативності до найважливіших слідчих (розшукових) дій, що містять орієнтовну та доказову інформацію за кримінальним провадженням. Оскільки огляд у більшості випадків є початковою слідчою (розшуковою) дією, саме його результати дозволяють визначити вихідні положення розслідування, висунути загальні версії та спланувати подальше розслідування. Значення огляду місця події полягає в тому, що сприйняття слідчим особисто обстановки вчиненого кримінального правопорушення не можуть бути компенсовані проведенням інших слідчих (розшукових) дій.

Під час розслідування воєнних злочинів при влучанні боєприпасів в об'єкти цивільної інфраструктури часто виникають пожежі, наслідками яких є руйнування, знищення означених об'єктів, що призводить до значних матеріальних збитків та жертв серед цивільного населення. Невідкладність огляду місця пожежі полягає у тому, що після закінчення пожежі, а іноді і у процесі її гасіння, власниками майна можуть бути вжито заходів щодо вилучення особистих речей або їх залишків. Зазначені дії, по перше, наражають на небезпеку життя та здоров'я самих власників через можливе руйнування чи повторне запалення об'єктів, а по-друге, вносяться зміни в обстановку місця події, що перешкоджає вилученню слідів злочину у повному обсязі.

Завдання огляду місця пожежі внаслідок влучання боєприпасів під час розслідування воєнних злочинів, порушених за ст. 438 КК України дещо відрізняються від завдань огляду під